

WIJ ZAGEN ZE VLIEGEN

2008, een jaar vogelen op het Bijenpark.

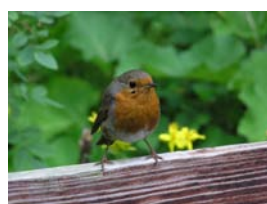
hoe is het zo gekomen

Als Bijenpark zijn wij niet alleen een lustoord voor bij en mens, maar wij zijn ook vogelreservaat. Om dat te kunnen blijven, moet er eens in de zoveel tijd een vogelschouw worden gehouden. We moeten dus zo af en toe vogels tellen. Dat is gemakkelijker gezegd dan gedaan, want, hoe tel je vogels? En...hoe heet het bewuste vogeltje eigenlijk? Veel van ons waren nooit verder gekomen dan de Amsterdamse indeling van **sijsje** en **drijsijsje**, maar hoe duidelijk ook, het is wel heel erg beknopt. Gelukkig kon dit probleem worden opgelost. Er werd een oproep gedaan voor deelnemers aan een cursus vogelen en er werd iemand van de Vogelwerkgroep Amsterdam bereid gevonden om die cursus te geven. Die iemand was Teun van Dijk. Hij had erg veel geduld met ons. Dat was maar goed ook, want wij waren nogal vasthoudend in ons onvermogen. Zo wilde het verschil in zang tussen het **roodborstje** en **winterkoninkje** maar niet beklijken. Teun legde telkens geduldig uit dat het **roodborstje** iets droeviger zingt dan het **winterkoninkje**. Maar misschien was dat het probleem juist, want wat is er nou droevig aan vogelgezang? Ondanks onze hardnekkige hardhorendheid hebben we enorm veel opgestoken. Er was een vaste groep deelnemers en af en toe kwam er een "losse" belangstellende mee. We begonnen steeds in het museum met een vragenronde en heel veel uitleg. Daarna gingen we dan het park in om in de praktijk vogels te spotten en meer te leren over de vogels die we zoal tegen kwamen. Al gauw werd het zo gezellig dat we tijdens ons eerste rondje vrolijk kwebbelend en lachend..... de meeste vogels wegjoegen. Dat was dus les 1: VOGELN DOE JE STIL!

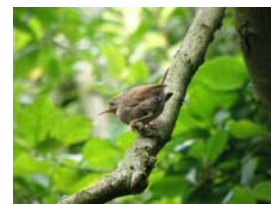

Teun van Dijk, foto Marianne Ziekemeyer

Teun van Dijk is lid van de Vogelwerkgroep Amsterdam (onderdeel van Vogelbescherming Nederland) en medewerker van SOVON, Samenwerkende Organisatie voor Vogelordening in Nederland. SOVON verzorgt o.a. de tellingen van trekvogels en de hersfttellingen op een bepaalde dag. De Vogelwerkgroep Amsterdam heeft o.a. een project over vogels in de stad, genaamd MUS: Monitoring Urban Space. Teun heeft zich gespecialiseerd in broedvogels en spechten.

roodborst

winterkoning

vreemde vogels

Een van de eerste dingen die wij leerden, was het verschijnsel van vervelende en minder vervelende exoten. Dit zijn vogels die hier eigenlijk niet thuis horen.

Halsbandparkieten zijn voorbeelden van minder vervelende exoten. Ze zijn niet lastig, eten vruchten en zaden, morsen weinig en zien er nog gezellig uit ook

Vervelender zijn de **Nijlganzen**. Deze vogels zijn agressief. Vooral in het broedseizoen jaagt de **Nijlgans** iedereen (andere broedvogels, maar zelfs vogelaars en boeren) de stuipen op het lijf. Alleen de vos kan de **Nijlgans** aan. Er komen helaas steeds meer **Nijlganzen**, die onze inheemse ganzen verjagen.

halsbandparkieten

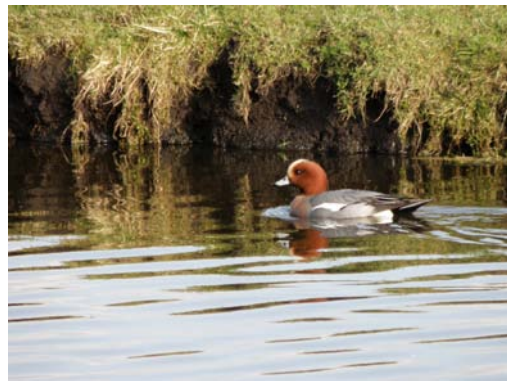

Nijlganzen

trekvoegels en standvogels

In februari komen de eerste trekvoegels alweer terug uit Afrika. Toch zijn de wintergasten dan nog niet weg. Wij zagen toen nog **smienten**, **wintertalingen** en een **slobeend**. Er was toen al een **puttertje** gezien bij het hek van de parkeerplaats op het Nieuwe Park. **Putters** zijn standvogels en zeker geen exoten, hoewel ze er door hun vele kleuren exotisch uitzien. Ze houden van uitgebloeide kaardenbollen en distels en worden daarom ook wel **distelvink** genoemd. Er is haast geen verschil in kleur tussen het mannetje en het vrouwtje. In de vrije natuur broeden ze tamelijk laat en zingen, onopvallend, pas in mei.

Gelukkig dat we niet op hun zang hoefden te letten, want dat was toch niet ons sterkste punt. Neem nou dat **roodborstje** en dat **winterkoninkje**. Allebei goede en luide zangers, maar wanneer hoor je nou wie? Het geheugensteuntje van Teun bleek voor ons ziet zo goed te helpen, want steeds weer was de vraag: "hoor ik nou een roodkoning of een winterborst?" Het viel niet mee! Zeker niet als ze ook nog eens door elkaar gingen zingen.

smient

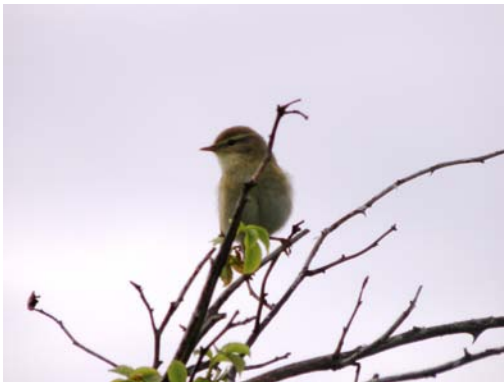
slobeend

Gelukkig merkte ik onlangs dat zelfs een ervaren vogelaar als Hans Dorrestijn moeite had met het **winterkoninkje** en het **roodborstje**. In zijn vogelgids schreef hij dat hij het verschil pas na jaren SOMS kan horen. Eind maart, begin april gaan de **kwikstaartjes** zich weer roeren.

witte kwikstaart

Ook komt dan de **fitis** weer terug uit het zuiden.

fitis

In de late herfst kun je **zwarte mezen** en **goudhaantjes** op het park tegenkomen. **Zwarte mezen** hebben in de nek een...wit (!) vlekje en geen stropdas zoals **koolmezen** wel hebben.

zwarte mees

Goudhaantjes zitten graag in grote coniferen als ceder en spar en zitten geen seconde stil.

goudhaantje, foto: Ries Hoogendoorn

Vogels letten niet op het weerbericht voor ze op reis gaan, maar op de lengte van de dagen. Vandaar dat de **gierzwaluwen** er altijd stipt rond Koninginnedag zijn; koud of niet. Trekvogels vliegen liever niet over grote watervlakten, maar vliegen zoveel mogelijk over land. Sommige trekkers hoppen de Straat van Gibraltar over. Andere vogels kiezen een route over Malta en de laars van Italië. Ook in Nederland vliegen ze niet dwars over, bijvoorbeeld de Waddenzee, maar doen aan eilandhoppen om bij Texel het vaste land te bereiken.

Koolmees

knobbelzwanen

Vlaamse gaai

Turkse tortel

lief en leed

Wij bespraken een artikel uit het Parool, waarin door een bioloog werd gesteld dat **mussen** wel 200 keer per dag seks hebben. Je vraagt je af waarom iemand op het idee komt om het seksleven van de **mus** te bestuderen, laat staan hoe? Maar afgezien daarvan is het wel erg overdreven.

huismus

Overigens zijn **mussen**, net als de meeste vogels, niet monogaam. Alleen **ooievaars** en **kraaiachtigen**, behalve de Vlaamse gaai, zijn monogaam. De rest niet. Zelfs **zwanen** niet, al hebben we die vogels tot symbool van monogamie verheven. Volkomen ten onrechte, want **zwanen**, **eenden** en ook **mussen** doen na een jaar gewoon aan partnerruil. Ook **duiven** en **roofvogels** nemen na een jaar een ander. Die zijn weer wél trouw aan hun geboortegrond, of zoeken, zoals **roofvogels**, het oude nest weer op. In de late herfst zoeken de paartjes (**krak**)**eenden** elkaar op en houden elkaar dan de hele winter in de gaten. Monogamie voor een seizoen.

ooievaars

verwarringzaaiers

Veel vogels stellen er genoeg in verwarring te zaaien bij de beginnende vogelaar. Om te beginnen lijken veel soorten op elkaar. De ene is bruinachtig groen en de andere groenachtig bruin. Neem de **fitis** en de **tjiftjaf**. Die twee zijn uiterlijk heel moeilijk uit elkaar te houden, ze zijn vrijwel identiek. Toch is er verschil: de **tjiftjaf** heeft donkere pootjes en de **fitis** lichte. Juist! En dát bij tegenlicht! Ga er maar aan staan. En dan de **kneu**, die lijkt erg op het **paapje**, **beflijsters** lijken erg op **merels** als die een vaal verenpak hebben: bruinzwart, en als klap op de vuurpijl lijken **merel** en **zwartkop** sterk op elkaar.

Dan is er ook nog de zang: **roodborst**, **winterkoning** en **fitis** zingen vrijwel hetzelfde lied en liefst allemaal tegelijk. Wij leerden wel een ezelsbruggetje: de zang van de **roodborst** is nét een aflopende kookwekker, de **winterkoning** heeft een zenuwachtig geratel en de **fitis** zingt als een vallend blad. Toch blijft het niet gemakkelijk om het verschil te horen. Een andere onhebbelijkheid van vogels is dat ze soms een behoorlijk repertoire hebben van meerdere melodietjes (koolmees) en alarm- en contactroepjes.

winterkoning

roodborst

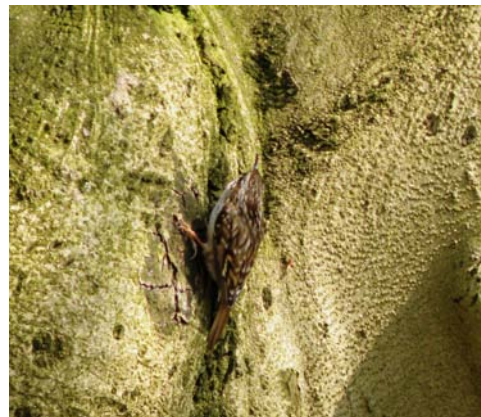

tjiftjaf

boomkruiper

Het is nog maar de vraag of alle ezelsbruggetjes wel zo handig zijn. Bijvoorbeeld de boomkruiper en de boomklever: de boomklever kruipt langs de boomstam omlaag én omhoog, terwijl de boomkruiper alleen omhoog kan. Wat nu als het boomklevertje op de terugweg omhoog is? Je denkt dan met het boomkruipertje te maken te hebben, maar niets is minder waar. Nu is er tussen deze vogels wel uiterlijk verschil, maar in tegenlicht is er weinig kleur te herkennen.

boomklever

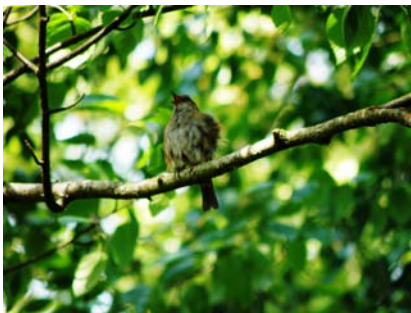

boomkruiper op de 'terugweg'

fitis

Daar komt nog bij dat sommige vogels meester zijn in het imiteren van anderen. Tuinfluiters klinken net als merels, maar den agressiever. Vlaamse gaaien, buizerds en wouwen miauwen. Visdiefjes gedragen zich in de lucht net als zwaluwen en worden daarom ook wel zeezwaluwen genoemd, maar lijken weer erg op meeuwen. 't Is om dol van te worden!

tuinfluiter

aanstellers

Wij leerden ook dat sommige vogels enorme aanstellers kunnen zijn. Neem nou het waterhoentje. Er nestelde een paartje in de sloot achter het oude park. Waterhoentjes blijken de nacht door te brengen in bomen, omdat ze het op de grond te gevaarlijk vinden. Zeer overdreven naar mijn mening, want meerkoeten en eenden slapen tenslotte ook op de grond en die kunnen zich best redden. Je kunt het ook overdrijven!

meneer smient, nog in eclipskleed, met zijn dame

waterhoen

Ook eenden kunnen zich geweldig aanstellen. De mannetjes althans. Vanaf juli, na het broedseizoen, gaan de meeste vogels in de rui. Dat is nodig om het verenkleed weer op peil te brengen. Het broeden vergt zoveel energie, dat er sprake is van ernstige slijtage van het verenkleed. Er zijn nieuwe veren nodig voor de aanstaande trek. Zover is het duidelijk. Maar nu de mannetjeseend. Die hoeft weliswaar niet te trekken, maar hij gaat desondanks in de rui. Bij hem vallen slagpennen en vliegveren allemaal tegelijk uit. De mannetjes zijn dan even een makkelijke prooi. Daar hebben ze wat op gevonden: travestie. (eclipskleed) Ze lijken tijdelijk gewoon op vrouwtjes. Alsof die vrouwtjes allemaal zo veilig zijn.....

mannetjeseend vlak na de rui met zijn vrouwtje.

Wat die veiligheid betreft is er een nieuwe trend: meeuwen blijken steeds vaker op daken in de stad te nestelen. Daar zit nu weer wél wat in. Van nature nestelen meeuwen op de grond in de duinen. Omdat de vos beschermd wordt is het daar te gevaarlijk geworden voor de meeuw. Aangezien er weinig vossen op daken in de stad voorkomen, zijn onze platte (kiesel)daken een goed alternatief. Ook visdiefjes nestelen om diezelfde reden wel op daken van bedrijfsgebouwen in het westelijk havengebied.

groenling aan de pindakorrels

grote bonte specht

staartmezen

koolmees bij een pindabloc

verschillende mezen bij een pindacake

voeren

Vroeger was men van mening dat het beter was vogels niet te veel bij te voeren. Men dacht dat je er "luie" en afhankelijke vogels van maakte. Eigenlijk mocht het alleen bij strenge koude. Tegenwoordig is die mening geheel omgeslagen. De vogelbescherming raadt zelfs aan het hele jaar te voeren. Het hangt alleen af van het soort voer: geen hele pinda's, want daar kunnen ze in stikken. Die gezellige pindaslingers zijn dus eigenlijk niet goed. Het blijkt dat vogels makkelijk hun dieet aanpassen aan het assortiment: is er zaad, dan eten ze zaad en zijn er bessen, dan eten ze bessen. Vogels halen maar 20% van hun voedsel uit bijvoeren, de rest zoeken ze zelf. OP het nieuwe park zijn er slakken in overvloed, maar ook insectenetters lusten graag iets extra. Hang dus gerust her en der in uw tuin voer op. Het moet natuurlijk wel goed voer zijn. Hele pinda's dus niet, maar in geperste vorm is de pinda prima voer. Bij de vogelbescherming is veel te koop: goed zaad en pindablocs, -korrels en -cakes. Alles in de smaken original, bessen, zaden, insecten en, als extra verwennerij, meelworm. In tuin nr. 8 op het Nieuwe Park voeren wij de vogels al dat heerlijk het hele jaar en ze vliegen af en aan. Zo kunnen wij op het terras gaan zitten om te vogelen. Hoeven we nergens heen en krijgen we toch mooi zicht.

huisvesting

koolmees in tuin nr. 8, NP.

Sinds 2009 zijn er gelukkig weer **ransuilen** in het Nieuwe park gesignaleerd, maar het gaat landelijk slecht met de **uil**. Dat komt mede doordat de **bosuil** de **ransuil** nuttigt. Van je familie moet je het maar hebben.

Ook de **havik** eet wel **ransuil**.

Uilen gebruiken tweedehands nesten in hoge coniferen.

Ijsvogels nestelen graag in steile oevers langs het water. Zowel op het Nieuwe, als op het Oude park broeden **ijsvogels**.

Ook kluiten van omgevallen bomen aan de oevers zijn goede plekken voor een nest. Als het maar steil is; hoe steiler hoe beter, want dan kunnen de ratten niet bij het nest komen. Bij het Siegerpark hebben we zo'n steile wand kunnen bewonderen. Helaas lieten de **ijsvogels** zich toen niet zien. Een paar maanden later wel in het Nieuwe park.

© Theo van Lent
foto: Theo van Lent

Wie vogels in de tuin wil hebben hoeft niet perse te voeren. Je kunt ook nestkastjes ophangen. Hang die nestkastjes dan niet op aan de zonkant. De meeste nestkastjes hebben immers geen airco en het kan behoorlijk heet worden daarbinnen. Na het broedseizoen moet je wel de kastjes schoonmaken, d.w.z. de rommel eruit. Zo krijgt ongedierte minder kans.

Draag wel een mondkapje en gebruik (huishoud)handschoenen tijdens de schoonmaak.

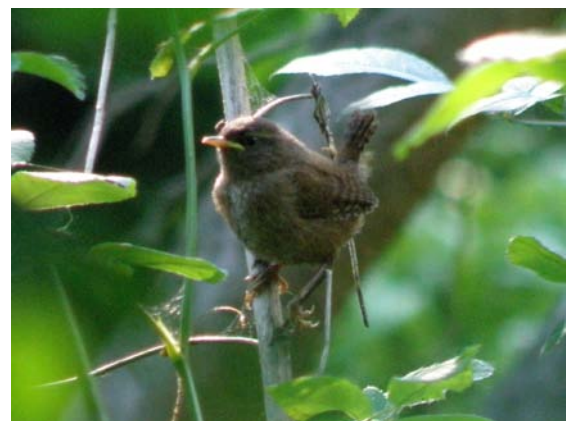
Koolmeesjes hebben geen rustpunt nodig in de aanvliegroete, zwaluwen weer wel.

Mezen zijn erg brutaal in het maken van hun nest. Bij het Telegraafgebouw zit een nest van een **koolmees** bovenin een lantaarnpaal. Teun zag ooit een mezenest in de kajuit van een omgevallen oude schuit en ook kraken **mezen** soms brievenbussen.

De **ijsvogel** doet het tegenwoordig goed bij ons. Dat komt door de warme winters. Je zou het niet zeggen, maar de **ijsvogel** kan helemaal niet tegen kou; net als het **winterkoninkje**.

Ijsvogels hebben hun naam gekregen vanwege de mooie blauwe kleur en het **winterkoninkje** heet zo omdat hij als een van de weinige vogels 's winters zingt. Maar koude....daar kunnen ze beide niet tegen. In strenge winters gaan de meeste dood.

Gelukkig hebben **ijsvogels** en ook **winterkoninkjes** meer legsels per jaar, dus het kan wat lijden.

winterkoninkje

familie en vrienden

Op het Oude park zagen wij twee enorme groepen **staartmeesjes**.

staartmees

Ze vlogen steeds in vrij grote getale vanuit twee bomen naar een derde boom. Er leek geen eind aan te komen. Het ging hier waarschijnlijk om twee families. Tijdens het broedseizoen blijven **staartmeesfamilies** bij elkaar uit de buurt. Maar na het broedseizoen komen ze juist weer graag bij elkaar op visite. Daardoor zie je zo vaak veel **staartmezen** tegelijk; makkelijk twee families dus. Dat is spektakel.

's Winters zoeken alle mezen elkaar op. **Pimpel-, kool- en staartmezen** discrimineren dan niet/ Soms zitten er wel 40 tot 60 vogels gezellig bij elkaar. Ook **lijstersoorten** uit het noorden houden elkaar de hele winter gezelschap en ook **meeuwen** en **spreeuwen** zoeken elkaar dan op. Dicht bij elkaar heb je minder last van de kou en de kans op voedsel is groter met elkaar dan alleen.

staartmezen aan de dis

kramsvogel, lijstersoort uit het Noorden

zanglijster

spreeuwen

dwangarbeid

Bij het Oude Park is een veldje met veel distels. Dat is een ideale plek voor **putters**. **Putters** zijn ook wel op het nieuwe park gesignaleerd.

Aalscholvers hebben ons Nieuwe Park uitgekozen als verzamel- en slaapplek. Broeden doen ze elders. Vaak zie je ze massaal op boomtakken of lantaarnpalen zitten met de vleugels breed. Dat is om ze te laten drogen, want **aalscholvers** hebben geen waterdicht verenkleed; erg onhandig voor een watervogel. Hier is duidelijk iets misgegaan. Langs de Haarlemmerweg zie je soms elke lantaarnpaal bezet door een **aalscholver**, al dan niet met gespreide vleugels. Ze trekken zich van het verkeer niets aan. Bomen gaan helaas dood van hun uitwerpselen.

aalscholvers langs de Haarlemmerweg

Putters zijn erg gehoorzaam en makkelijk te kweken. Vooral in Zuid-Europa en ook in België, werden ze vroeger gehouden in kleine kooitjes. Er werd ze geleerd om op een bepaalde plek water te putten. Vandaar de naam. **Putters** werden eeuwenlang gehouden en zijn zelfs te zien op schilderijen van oude meesters.

In de jaren 60 waren de **aalscholvers** in Nederland bijna uitgestorven. Nu zijn ze er weer volop, al loopt hun aantal momenteel wel weer iets terug. Het is een relatief primitieve vogel. Ze hebben zwemvliezen tussen alle tenen (eenden maar tussen drie) en zitten tussen de land- en watervogels in.

zwemvliezen tussen alle tenen van de aalscholver

De palingvissers langs het IJsselmeer hebben een grote hekel aan **aalscholvers**. Ze denken dat de **aalscholver** ervoor verantwoordelijk is dat er haast geen paling meer is. Het is een heel hardnekkig misverstand, want slechts 10% van al het voedsel van de **aalscholver** bestaat uit paling. Meestal eten ze andere vis. De extreme overbevissing door de palingvissers zelf zorgt voor de slechte palingstand. Dat wil er maar niet in bij de koppige vissers.

Het zijn koloniebroeders en ze jagen in een groep door al vliegende vissen in een kring in te sluiten, zodat ze maar raak kunnen pakken. In het oosten, met name in China, moeten **aalscholvers** met een touw om hun nek vissen vangen. Zodra de vis is gevangen, wordt het touw aangetrokken. De **aalscholver** kan de vis dan niet inslikken en moet deze inleveren. Naar het schijnt zijn **aalscholvers** érg gehoorzaam.

Ook kraaiachtigen zijn erg behulpzaam en slim. Ooit had de buurman van een van ons klushulp van een **kauw**. Deze gaf desgewenst schroeven aan

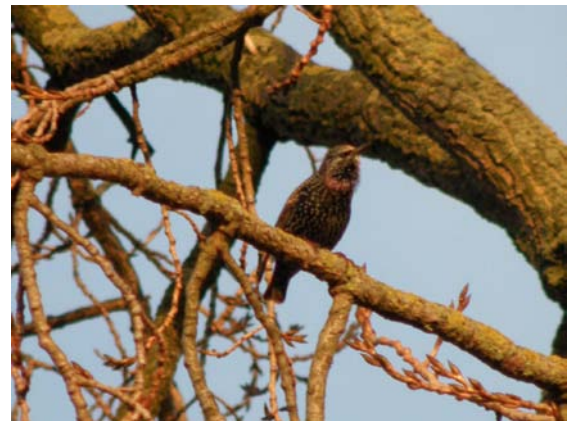
halsbandparkieten in het Oosterpark

stedelingen

Veel vogels hebben zich goed aangepast aan het stadleven. **Duiven** zijn van oorsprong rotsbewoners en kunnen zich heel goed redden in de stenen stad. Met veel overlast tot gevolg.

Ook **spreeuwen** vinden het heel gezellig in de stad en ook spreeuwen geven nogal wat overlast doordat ze met zo velen zijn en hun uitwerpselen enorm stinken.

Begin 2008 werden ze met havikgeluiden uit de Spaarndammerbuurt verjaagd.

spreeuw

blauwe reiger in Artis

Halsbandparkieten worden wel de **duiven** van de toekomst genoemd. Voorlopig vinden we ze meestal nog wel leuk, al maken ze flink wat lawaai.

Mits je niet onder de nesten loopt, heb je van **reigers** weinig last. **Reigers** wonen graag in de stad. Reigers zijn slim. Als bewoners **reigers** voeren, staan ze soms onbeweeglijk uren van tevoren voor de betreffende huisdeur te wachten. Dat is goed te zien in de Watergraafsmeer in 'Jeruzalem' en Betondorp, waar veel gevoerd wordt.

Maar **reigers** kunnen ook klokkijken.

Jaren woonde ik in de Watergraafsmeer vlakbij de Middenweg en dagelijks zag ik dan zo om een uur of half vier de **reigers** van Frankendael naar Artis vliegen. Daar worden om die tijd de pelikanen en zeeleeuwen gevoerd en **reigers** mogen van de oppassers altijd een vorkje meeprikken.

Toeristen kijken hun ogen uit naar de **reigers** die zo stoïcijns in de binnenstad op een lekker hapje staan te wachten. Autobezitters vinden het minder leuk.

blauwe reigers op de Prinsengracht

eten en gegeten worden

Er woont op de Westermarkt een kleine kolonie **sperwers**. Ik woon in de Jordaan daar hebben wij (bij ons in de Jordaan dus) een grote kolonie **mussen**. Zo af en toe komen de **sperwers** graag bij ons een **musje** eten. Jammer dat het geen **haviken** zijn, want de **havik** eet graag **duif**. Gelukkig jaagt de **vrouwtjessperwer** wél op **duif**. Ik ben erg voor deze vorm van girlpower.

sperwer in tuin NP 8, foto Eline Pellinckhof

Op de Zuidas komt een enorm **gierzwaluw-appartementencomplex**. Je vraagt je af hoe intensief dat bewoond zal worden, want de **gierzwaluw** doet eigenlijk alles in de lucht.

gierzwaluwnesten op de Lindengracht

Alleen broeden doet zij op het nest. Verder gebeurt alles; eten, paren en slapen, vliegend. 's Avonds klimmen ze zo hoog mogelijk om dan 's nachts heel langzaam, slapend en wel, naar beneden te glijden. Voor de boodschappen vliegen ze met gemak een stukje om. Ze vliegen desnoods even heen en weer naar Parijs om te eten. Door al dat gevlieg leven ze niet zo lang, want het kost natuurlijk veel energie.

Alleen een paar dagen in de zomer, zo tussen 22 en 24 juli hoeven ze geen moeite te doen voor hun dagelijkse maaltijd. Dan vliegt het eten letterlijk de snavel in. Op die dagen en die dagen alleen, vliegen de mieren om in de lucht te paren. Voor **gierzwaluwen** en ook **meeuwen** is dat een uitkomst, want ze hoeven alleen maar met de snavel open rond te vliegen. Later op de avond hebben vleermuizen ook zo'n feestbanket. Er is genoeg!

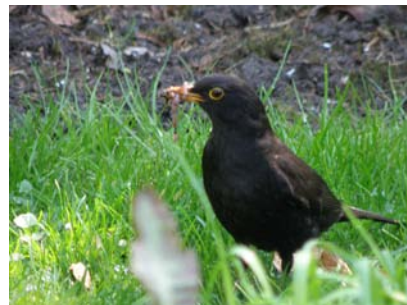

gierzwaluwen foto: Theo van Lent

Mieren zijn enorm eiwitrijk. Voor vogels een goede maaltijd dus.

De **groene specht** zie je soms op een grasveld. Hij zoekt zijn mieren daar, Voor zover bekend doet de **groene specht** niet mee aan het mierenfestival in juli. Deze vogels zie je niet vaak, behalve als ze op een grasveld zitten, maar zijn vrij gemakkelijk te herkennen aan hun roep. Het is nét alsof ze je uitlachen,

Merels eten, net als **zanglijsters**, graag bessen, maar **merels** struinen ook gazons af om te horen of er een worm langskomt. Ze kunnen het schuren van de worm horen!

merel met worm

Spreeuwen pikken op goed geluk in de grond. Dat gaat nogal eens mis, vandaar dat de **spreeuw** meestal bij de FEBO terecht komt. **Meeuwen** pakken het veel slimmer aan. Die doen het geluid van een mol na door op de grond te trappelen. De worm denkt dat er een mol aan komt en vlucht naar boven. De **meeuw** hoeft alleen maar toe te happen.

Slechtvalken hebben een ware supermarkt gevonden in de Brettenzône. Daar zitten namelijk veel **duiven** en de **slechtvalk** is dol op **duif**. Ze vangen de **duif** in de lucht: ze laten zich als een baksteen op de nietsvermoedende **duif** vallen en die is door de klap op slag dood.

Afgelopen jaar, 2009, heeft er een **slechtvalk** gewoond bovenin de Westertoren, met al die **duiven** op de Dam voor de **slechtvalk** helemaal geen gekke plek.

Ik heb vaak omhoog staan turen in de hoop een glimp op te vangen, maar tot nu toe tevergeefs.

fietsexcursie naar de Bretten

foto Marianne Ziekemeyer

Op 2 november gingen wij op de fiets op excursie naar de Brettenzône. Oorspronkelijk was dat gebied veenpolder, maar in de jaren 60 werd het terrein tot Halfweg opgespoten. In het gebied waren ook twee voormalige, legale, vuilstortplaatsen van de stadsreiniging. In de jaren 80 kwam uit dat Philips Duphar er illegaal allerlei chemische troep had gestort. Het was een enorm schandaal.

Stadsreiniging heeft nu een mooie afvalcentrale en ook illegaal wordt er niets meer gestort. Het gebied heeft een natuurbestemming gekregen en het is er erg mooi. Toch ligt de troep er nog. De grond is nooit gesaneerd en als je maar even met een schep de grond in zou gaan, zou je direct op vaten chemisch afval stuiten. Het wonderlijke is dat bovenop die troep een prachtig natuurgebied is ontstaan waar allerlei bomen en struiken goed gedijen. En het is nog echt natuur ook; niets is aangeplant; alles is door de natuur zelf weer in bezit genomen. Je zou bijna "puur natuur" kunnen zeggen. Je kunt er alleen beter niet van de bramen eten. Ook voor vogels is het er inmiddels een paradijs.

de Bretten

Al fietsend en her en der stilstaand horen we o.a. een boomkruiper. Boomkruipers roepen met heel hoge stootjes.

We komen waterhoentjes tegen en knobbelzwanen, die zich niets van ons en het verkeer op de Haarlemmerweg aantrekken.

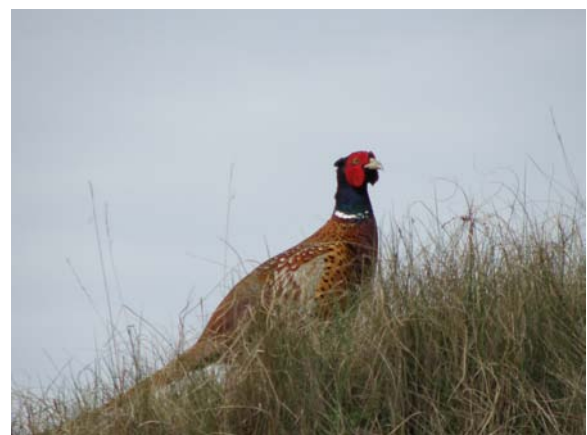

knobbelzwaan

De roodborstjes die wij horen zijn uit Scandinavië gekomen. De "onze" zijn voor het grotendeels naar Noord - Frankrijk vertrokken. Er zijn er nog wel een paar achtergebleven, maar 's winters zijn hun overlevingskansen klein. Het zijn insecteneters en dat is schaars voedsel in de winter. Ze gaan dus liever weg, ook al hebben we hier haast geen echte winters meer. Ze hebben niet alleen een broedterritorium, maar ook een voedselterritorium ter grootte van een stadstuin, dat soms fel verdedigd wordt. Het is dus heel goed mogelijk dat er een "eigen" roodborstje woont in je tuin.

In het voorjaar, de laatste week van april en de eerste twee weken van mei, kun je in de Bretten wel nachtegalen horen, maar eind mei stoppen ze al met zingen, want dan vragen de jongen hun aandacht.

We hoorden een fazant.

fazant

Op Het Nieuwe Park was de fazant een tijd lang uitgestorven, maar begin 2009 is hij weer gesignaleerd op het Nieuwe Park, zij het dood en aangevreten door een havik. Dus niet door de vos, die wij ook op bezoek hebben gehad. Dit betekent wel dat er weer fazanten zijn en ook dat er in ieder geval één havik woont bij ons. Er is bij de singel inderdaad pas nog een haviksnest gevonden. Een havik eet graag duif, maar voor een sappige fazant trekt hij beslist zijn neus niet op.

fazant in tuin nr. 8, september 2009

In 2009 hebben we weer fazanten in het Nieuwe Park gezien, zowel een mannetje als een vrouwtje. Ze zijn dus ook levend weer terug.

We zagen een aalscholver en bij het windmolenpark, waar regelmatig meeuwen te pletter vliegen, hoorden we veel vinken. November is de tijd van het jaar voor de vinkentrek. Vinken hebben een strenge agenda: ze trekken tot 10.00 uur en gaan dan voedsel zoeken. Uiteraard zagen we ook zilvermeeuwen. Zilvermeeuwen raken pas in het vierde jaar hun bruine kleur kwijt. Ze kunnen wel 25 jaar worden, maar de meeste halen de vier jaar niet. Dat komt niet alleen door die windmolens, maar ook door de vos, die graag een meeuwenitje lust. Maar áls ze de vier jaar halen, worden ze ook oud. Meeuwen hebben meestal een broedsel met drie eieren.

Even verderop is een rietmoeras aangelegd, dat zo zal blijven ter compensatie voor de aan te leggen Westrandweg. Daar waren veel bomen en veel buizerds, maar de bomen zijn nu weg en de buizerds ook. Daarentegen is het een prachtig gebied voor de blauwborst, want er staan veel struiken tussen het riet. De blauwborst zit 's winters in Afrika en komt half maart weer onze kant op. Ze vertrekken eind augustus alweer. Ze zijn zeldzaam, maar juist hier zijn er zo'n 20 paar per jaar.

Het is een vreemd gebied, zo ingeklemd tussen de industrie.

Mooie natuur, maar wel met al die troep in de grond en bijna overal zicht op het windmolenpark van het havenbedrijf en de vuilverbranding van stadsreiniging. Die vuilverbranding is momenteel gedeeltelijk buiten bedrijf. Op de slappe grond verzakt het ultramoderne gebouw en daardoor is binnen één jaar de as van de stoomturbine voor het opwekken van elektra gebroken. Je vraagt je af hoe het toch mogelijk is dat iedereen voortdurend zit te slapen aan de tekentafels. De hele binnenstad van Amsterdam staat al eeuwenlang op houten palen overeind op diezelfde slappe bodem. Het paleis op de Dam is in 1655 als stadhuis heel stevig gebouwd op 13.695 (!) palen, allemaal met de hand geheid. Met het voortschrijden van de techniek is men kennelijk vergeten dat Amsterdam is gebouwd op veen. Nu graven we tunnels in dat veen, zodat die eeuwenoude stad in rap tempo verzakt en bouwen we turbines die al na één jaar in het veen zakken. Ze zeggen dat inzicht met de jaren komt, maar ik denk dat het met de eeuwen weer verdwijnt. Toch blijkt al die (gedeeltelijk gelukte) industrie soms ook goed samen te gaan met de natuur. Uit een van de schoorstenen van de vuilverbranding is een verlichtingsegment weggehaald en daar broeden nu slechtvalken. In 2008 zijn er drie eieren uitgekomen.

Links is een segment weg

We zien **meerkoeten**, twee groepen **spreeuwen**, **pimpelmeeuwen** en **krakeenden**. **Krakeenden** lijken saaien bruine **eenden**, maar van dichtbij zijn het n t prachtige pentekeningen. Bij de tweede voormalige stortplaats zitten in het voorjaar ook veel **nachtegalen**. Het is een echt vinkengebied met veel bramen. Vreemd genoeg schijnen de vogels helemaal geen last te hebben van dat gif in grond en braam. **Groenlingen** zitten hier ook.

groenling

Ze hebben net als **putters** echt vinkengedrag en zoeken elkaar op. Ze blijven 's winters in Nederland. **Vinken** vliegen erg ritmisch, want ze sluiten voortdurend even hun vleugels. N t een soort schoolslag. In het rietmoeras zitten ook veel paartjes van de **grote bonte specht**.

grote bonte specht in tuin NP 8

Een **specht** laat zich met een flinke roffel duidelijk horen. We zien **kokmeeuwen**, te herkennen aan een witte vleugelboeg, een **buizerd**, een **zwarte kraai** en wel drie groepen **koperwieken**. **Koperwieken** zijn treklijsters. Ze komen uit Scandinavië. Ze hebben een mooie wenkbrauwstreep en de oksel onder de vleugel is rood, vandaar de naam, maar dat zie je dus alleen als ze vliegen. **Koperwieken** zitten graag in bessenstruiken en op grasvelden in rustige parken. In het Nieuwe Park kun je ze ook vinden.

In deze tijd gaan **mezen** groepjes vormen. Uit de Botnische golf komen veel **mezen** de 'onze' aflossen. Die van 'ons' zijn naar het zuiden vertrokken. Ook **ganzen** zijn in aantocht uit het hoge noorden.

vlucht ganzen boven de Haarlemmerweg

Ganzen blijven de vorst voor, want bevroren gras eten kost teveel energie.

Bij het gebied De Grote Braak zaten veel **kemphanen** toen het nog weidegebied was. Nu lopen er **Schotse Hooglanders** en **konikpaaren**.

konikpaarden

fuu

Bij het gemaal zagen we nog wat **futen**, een vissende **aalscholver**, een **putter** en een **ijsvogel**.

Het is zeer de moeite waard om eens met de fiets of wandelend de Bretten in te gaan.

2 maal een buizerd boven het Nieuwe Park, oktober 2009

vink

aalscholvers

kokmeeuw

fuut

kleur bekennen

Eind november kwam ik op weg naar de tuin een heel lichte, bijna egaal beige eend tegen en wilde weten hoe dat kan.

de eend in kwestie

Wat blijkt..... vroeger werden op herenboerderijen en landgoederen gekweekt met eenden. Een lichtgekleurde eend was een soort statussymbool, hoe lichter hoe beter. De eenden werden net zolang gekruist tot er een lichtere variant ontstond. De eend die ik gezien had zal een bastaard zijn met zulke rijke voorouders. In elk geval is het niet een speciale soort.

bonte kraai in Bergen, Noorwegen

In de natuur komen wel wat schakeringen wit voor bij, bijvoorbeeld, scholeksters en heel soms bij merels.

normale scholekster

Scholeksters kunnen wel tot 35 jaar worden. Spelingen van de natuur zijn er natuurlijk ook/ Op Texel was er lang een albino scholekster. Dat is opmerkelijk, want albino's leven doorgaans niet lang. Je valt tenslotte veel te veel op als witte, waardoor je vijanden je makkelijk kunnen vinden. Dat geldt weer niet voor die verdwaalde sneeuwuil, die in de nazomer van 2008 op Texel was neergestreken. Voor hem is wit immers een schutkleur. Sneeuwuielen horen thuis in het hoge noorden en daar ben je als witte in de sneeuw haast niet te zien.

In de stad zie je af en toe, als je heel goed oplet, wel eens merels met wit op de vleugels of rug. Ook spreeuwen hebben soms ook wel wat meer wit dan gebruikelijk. Dat zijn de zogenaamde 'leucistische' vogels, vogels dus, met veel witte bloedlichaampjes.

Ook kraaiachtigen (alleen de bonte kraai hoort zo, die is bij ons 's winters soms op bezoek, maar komt vooral in Scandinavië, Ierland en Schotland voor) hebben soms witte veren, tegenwoordig vaker dan vroeger. Dát heeft nou weer te maken met een bepaald voedselgebrek tijdens het opgroeien. Dat wit is maar tijdelijk, want als het voedsel weer goed is wordt het wit vanzelf weer zwart.

Er zijn soms lichtere buizerds te zien. Dát is genetisch bepaald. Scandinavische buizerds, die hier 's winters zijn, zijn lichter dan de 'onze'. Het heeft te maken met het broedgebied: buizerds die hier broeden zijn dus donkerder.

minder vogelsoorten

Na een heel jaar vogelen, vergeleken we de oude vogellijst met wat wij zoal waren tegen gekomen. Helaas moesten we constateren dat er heel wat soorten niet meer op ons park voorkomen. Veel soorten hebben het sowieso moeilijk.

De **Turkse tortel** is bij ons geen broedvogel meer, al wordt hij nog wel gesignaleerd.

De **fuut** broedt hier niet meer en ook de **kuifeend** broedt niet, maar die komt zo af en toe nog wel op bezoek.

Met de **torenvalk** gaat het slecht omdat de **havik** in de Brettenzône zit en ook omdat er steeds meer gebouwd wordt. Het laatste nieuws (zomer 2009) is dat er een **havik** bij ons is geweest en ook woont in het gebiedje langs de singel tussen het Nieuwe Park en tuinpark Osdorp. Geen **torenvalk** meer, maar wél een **havik**. De **torenvalk** heeft wel gebroed langs de singel van sportpark de Eendracht. Daar waren ook nestkasten. Nu zijn de akkers veel te netjes en zijn er geen muizen maar te vinden. Muizen staan hoog op het menu van de **torenvalk**.

De **kleine bonte specht**, ongeveer zo groot als een mus, is heel zeldzaam geworden en komt bij ons niet meer voor. De **spotvogel** is aan deze kant van de stad verdwenen. De **witte kwikstaart** broedt hier niet, maar komt wel op bezoek, net als de **boerenzwaluw**. Die staat landelijk overigens op de rode lijst.

In Amsterdam West komt geen **gekraagde roodstaart** voor en bij het fietspad komt nog wel een enkel paartje **bosrietzangers** voor, maar niet op ons park. De **blauwborst**, **rietzanger**, **sprinkhaanrietzanger** en **snor** komen alleen nog voor in de Brettenzône. Van de **rosse grutto** wordt sterk betwijfeld of die hier ooit geweest is, omdat die vooral leeft in zoute slikken, moerassen en Waddenkust.

In 2009 zijn er gelukkig weer ransuilen aangetroffen op het Nieuwe Park. Ze waren even weggeweest, maar zijn nu weer terug. Niet duidelijk is voor hoelang. In het kader van 'Tuinen van West', een recreatiegebied, zijn de bomen langs de singel tussen het Nieuwe Park en tuinpark Osdorp gekapt en is er dus geen boom meer voor de **ransuil** en ook niet voor de **havik**, **blauwe reigers** en **groene specht**. Wij geven heel graag asiel. Veel vogels zijn inmiddels (2010) op dat aanbod ingegaan.

Met de **Turkse tortel** gaat het slecht. Ze zijn nog wel elders in de stad te vinden, maar ze kunnen niet meer pendelen naar en van hun voedselplek: de zonnepittenfabriek in West. Daar wordt veel te netjes gewerkt sinds er een nieuw systeem is geïnstalleerd en er niets meer gemorst. Er is dus niets meer voor de **Turkse tortel** te halen. Met de **zomertortel** gaat het landelijk slecht en in Frankrijk worden ze zelfs afgeschoten!

kuifeenden

Met de **veld-** en de **kuifleeuwerik** gaat het landelijk heel slecht. De **kuifleeuwerik** is er al bijna niet meer. Dat komt door de moderne landbouw, waardoor er geen wilde bermen en weiden meer zijn. In de duinen zijn nog wel **boomleeuweriken**. Ook met de **graspieper** en de **gele kwikstaart** gaat het landelijk slecht. Ze komen nog wél voor in de IJpolder.

Het gaat landelijk slecht met de **uil**. Het bestand is tot meer dan de helft gereduceerd. **Uilen** hebben graag hoge coniferen. **Ransuilen** gebruiken oude kraaien- of eksternesten, want die zijn lekker veilig, omdat ze een dakconstructie hebben. **Uilen** hebben graag een dak boven hun hoofd. Dan zou je denken: neem een nestkast, maar daar wil de **uil** niet aan. Hij neemt liever een oud kraaiennest. Vroeger sneuvelden veel **uilen**, omdat jagers niet van **kraaien** houden en op de nesten schoten, niet wetende dat die allang niet meer door **kraaien**, maar door **uilen** bewoond waren. Tegenwoordig zijn de kraaiennesten beschermd, als ze maar door iemand bewoond zijn. Overigens gaan **bosuilen** wél in nestkasten. **Haviken** eten graag **ransuil** en zijn enorm wendbaar tussen de takken, net daar waar die **uil** zit te knappen. Van de **sperwer** heeft de **uil** niets te vrezen, want dat is een stuntel tussen de takken. Er vliegt nogal eens een **sperwer** te pletter tegen een boomtak.

wat kunnen wij doen voor de vogels

Wat kunnen wij doen om meer vogels in onze parken te krijgen en te houden?

Eigenlijk doen we het zo slecht nog niet. Teun vindt dat we goed bezig zijn: er zijn nestkasten en er is genoeg dekking. Dat laatste is misschien iets minder op het Oude Park, maar ook daar wordt veel gedaan voor de vogels.

Als we maar niet té netjes tuinieren en her en der wat slordige stukjes laten liggen. In een verloren hoekje blad en takken laten liggen is ideaal voor vogels om te schuilen en om nestmateriaal te vinden, egels houden er ook erg van om zich op zulke plekken te verstoppen.

Veel bessenstruiken planten helpt ook.

Voldoende nestkasten ophangen, maar nooit in de zonkant en bijvoeren dus.

Waar vogels ook graag op af komen is een vijver in de tuin, of een schaal waar ze kunnen drinken en badden. Het is bovendien erg leuk om naar dat gebadder te kijken.

lijster in bad in NP 8

Maar, als gezegd, wij doen het lang niet slecht. Vooral op het Nieuwe Park zitten we gunstiger dan de andere parken in onze omgeving, omdat wij veel meer hoge bomen hebben. Bij de andere parken staan wel wat hoge bomen, maar alleen langs de randen. In de parken zelf zijn alleen lage bomen en struiken. Bij ons zijn er ook erg veel hoge bomen in het park. Veel vogels hebben graag hoge bomen voor hun nest of om goed om zich heen te kijken. Vooral de populier is populair onder veel vogels, met name de **holenduif**.

Al met al is de vogellijst wel wat gekrompen, maar staat er nog een behoorlijk aantal soorten op.

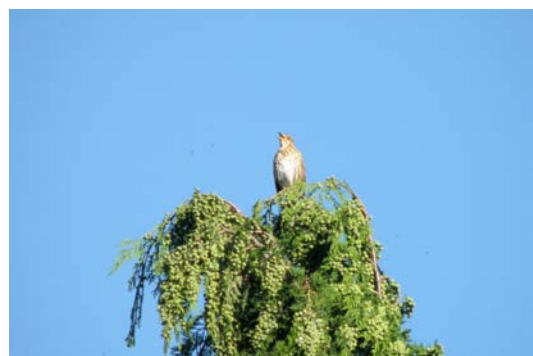
De nieuwe vogellijst hangt naast de ingang van het museum op het Nieuwe Park en is ook te vinden in ons archief.

Een koolmees bekijkt het uitzicht uit een nestkast

Een spreeuw baddert in Artis

Een lijster zingt hoog in de boom

BROEDVOGELS OP HET NIEUWE BIJENPARK IN 2008

blauwe reiger
boomklever
boomkruiper
ekster
fitis
groene specht
groenling
grote bonte specht
halsbandparkiet
heggenmus
holenduif

houtduif
kauw
koekoek
koolmees
krakeend
meerkoet
merel
pimpelmees
putter
roodborst
staartmees

tjiftjaf
tuinfluiter
vink
Vlaamse gaai
waterhoen
wilde eend
winterkoning
ijsvogel
zanglijster
zwarte kraai
zwartkop

staartmees

WAARNEMINGEN NIET BROEDVOGELS OP/BOVEN HET COMPLEX

aalscholver
beflijster
boerenzwaluw
boomvalk
buizerd
gierzwaluw
goudhaan

grauwe gans
kleine mantelmeeuw
kokmeeuw
koperwiek
kramsvogel
slobeend
smient

sperwer
torenavalk
Turkse tortel
wintertaling
zilvermeeuw
zwarte mees

WAARNEMINGEN OP/BIJ HET COMPLEX IN 2009 EN 2010

bosuif
fazant
havik
kerkuif
gele kwikstaart
grote gele kwikstaart
ransuif
vuurgoudhaan

torenavalk